

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2017 m. gruodžio 19 d.

Lietuvos ūkio plėtra yra gerokai pagyvėjusi. 2017 m. ekonominio aktyvumo augimą daug skatino pagerėjusi tarptautinė ekonominė aplinka. Anksčiau buvusi menkoka, šiemet pasaulyje gerokai ūgtelėjo paklausa investicinėms prekėms, o tai pastebimai padidino tarptautinę prekybą. Iš visuminės paklausos sudedamųjų dalių paprastai būtent investicijos būna labiausiai susijusios su užsienio prekyba, todėl investicijų padidėjimas taip ženkliai paskatino importą ir eksportą įvairiose šalyse, įskaitant Lietuvai svarbiausias prekybos partneres – euro zoną ir kitas ES valstybes. Prie suintensyvėjusios tarptautinės prekybos prisidėjo ir atsigavimas žaliavas eksportuojančiose šalyse, kurias palankiai veikė kilusios žaliavų kainos pasaulinėse rinkose. Tai – vienas iš veiksnių, lėmusių staigų ir itin didelį importo augimą Rusijoje, turėjusį poveikį prekybos srautams visame regione.

Šiemet daug augusi pasaulinė prekyba ir toliau turėtų nemenkai augti, tačiau nesitikima, kad artimiausiais metais ji didės tiek daug, kiek didėjo 2017 m. Šių metų pasaulinės prekybos kilstelėjimas vertinamas kaip išskirtinis – prekyba augo daug daugiau nei pasaulio BVP, nors ankstesnius kelerius metus jos augimas buvo mažesnis nei pasaulio BVP plėtra. Jei mažiau didės paklausa importuojamoms prekėms ir paslaugoms Lietuvai svarbiose prekybos partnerėse, mažiau didės ir Lietuvos eksportas. Tai – viena iš priežasčių, kodėl Lietuvos ekonomikos augimas kitąmet turėtų būti mažesnis nei šiemet.

Tačiau kitąmet prie ūkio plėtos turėtų daugiau prisidėti atsigaujančios investicijos. Praėjusių metų pabaigoje ir šių metų pradžioje materialines investicijas gerokai padidino apdirbamoji gamyba. Netrumpą laiką gana daug investuoja ir transporto sektorius. Investicijos šiose srityse didina šių sektorių pajėgumus ir kartu gerina jų konkurencingumą. Tai, matyt, iš dalies paaiškina, kodėl pastaruoju metu Lietuvos eksportuojantysis sektorius atkovoja vis didesnę užsienio rinkų dalį. Auga investicijos ne tik į transporto įrangą, kitas mašinas bei įrenginius, bet ir į intelektinės nuosavybės produktus. Daroma prielaida, kad kitąmet daugiau lėšų bus gauta iš ES paramos fondų. Šių lėšų srautas, gerokai sumažėjęs 2016 m., šiemet vis dėlto nebuvo aktyvesnis. Taigi, tikimasi, kad numatomas šių lėšų pagausėjimas prisidės prie tolesnio investicijų augimo, skatinsiančio ekonominį aktyvumą tiek trumpuoju, tiek ilgesniu laikotarpiu.

Investicijos bus kertinis pasiūlos pusės veiksnys, turintis lemiamą įtaką ūkio plėtrai. Nuo jų priklausys, kiek bus sušvelninta blogėjančios demografinės padėties įtaka. Pastaraisiais metais darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų Lietuvoje mažėja 1,1–1,8 proc. kasmet. Jų ir toliau pastebimai mažės. Gyventojų aktyvumo lygis – dirbančių ir ieškančių darbo gyventojų dalis darbingo amžiaus gyventojų grupėje – tebedidėja, ir tai palankiai veikia Lietuvos darbo rinką. Vis dėlto šis reiškinys nebeatsveria mažėjančio gyventojų skaičiaus poveikio – darbo jėga, apimanti dirbančiuosius ir ieškančiuosius darbo asmenis, mažėja. Mažėja ir užimtųjų. Kol kas tikėtis esminio pagerėjimo aptariamoje ūkio srityje nėra galimybių, taigi blogėjanti padėtis darbo rinkoje varžys ūkio plėtrą.

Pokyčiai darbo rinkoje turės tiesioginį poveikį privačiojo vartojimo raidai. Šio vartojimo plėtrą palaiapsniui mažins ne tik mažtantis dirbančiųjų skaičius, bet ir vis labiau senkančios galimybės daug kelti darbo užmokestį. Darbdaviams trūksta darbuotojų, ypač kvalifikuotų, todėl įtampa darbo rinkoje gana didelė. Kelerius metus darbo sąnaudos didėjo daugiau, nei kilo visa ekonomika, todėl samdomiesiems darbuotojams atiteko vis didesnė sukurtos pridėtinės vertės dalis. Ji, palyginti su praeities duomenimis, jau dabar gana didelė, todėl nereikėtų tikėtis, kad toliau didės tiek daug, kiek iki šiol. Numatoma, kad, trūkstant darbuotojų, darbo užmokestis didės gana nemenkai, tačiau mažiau nei pastaraisiais metais. Tai po truputį mažins privačiojo vartojimo plėtrą, taigi ir viso ūkio augimą. Atsižvelgus į paminėtus veiksnius, numatoma, kad 2017 m. realusis BVP padidės 3,6, o 2018 m. – 2,8 proc.

Bendroji infliacija šalyje tebėra pakilusi. Dabartinę kainų raidą lemia tiek vidaus ekonominiai veiksniai, tiek besikeičiančios tendencijos pasaulinėse žaliavų rinkose. Būtent pokyčiai šiose rinkose lėmė didesnę, nei prognozuota, infliaciją pastaraisiais mėnesiais. Naftos gavybai buvus mažesnei, nei tikėtasi, pasaulinės naftos kainos šių metų rudenį padidėjo ir tai pakėlė degalų kainas. Pasaulinių maisto žaliavų kainų raida padidino kai kurių maisto produktų, ypač pieno ir jo produktų, aliejų ir riebalų, kainų augimą. Pokyčiai žaliavų rinkose kilstelėjo vartotojų kainas ne tik Lietuvoje – pastaruoju metu daugiau nei metų viduryje maisto produktų ir degalų kainos didėjo ir euro zonoje, ir kitose ES šalyse. Jos kilo daugiau, nei tikėtasi, o tai lemia didinamus 2017 m. ir 2018 m. infliacijos prognozės rodiklius. Vis dėlto numatoma, kad tiek naftos kainos, tiek maisto žaliavų kainos kitąmet kils mažiau nei šiemet, o tai mažins bendrąją infliaciją.

Nemažą dalį infliacijos lemia vidaus ekonominė raida. Beveik trečdajį jos sudaro kylančios paslaugų kainos, kurios iš visų vartotojų kainų labiausiai siejamos su padėtimi darbo rinkoje ir vidaus paklausa. Darbo užmokestis kyla gana ženkliai ir netrumpą laiką, pastebimai aplenkdamas darbo našumą, todėl darbo sąnaudos turi didinamąjį poveikį kainoms. Didesnės gyventojų pajamos taip pat sukuria spaudimą kainoms, nes didėja vidaus paklausa. Kainos, labiausiai siejamos su vidaus ekonomine raida, ir toliau turėtų kilti, nes, kaip minėta, darbo užmokestis kils gana nemažai. Tiesa, šios kainos turėtų kilti ne daugiau nei iki šiol, nes ir darbo atlygio kilimas nebus toks veržlus.

Numatoma, kad 2017 m. infliacija sudarys 3,7 proc., o 2018 m. ji bus mažesnė. Kaip minėta, prie bendrosios infliacijos kitąmet menčiau prisidės nuosaikesnė pasaulinių žaliavų kainų raida ir jos tiek daug, kiek šiomet, nedidins keliami akcizai. Prognozuojama, kad 2018 m. infliacija sudarys 2,6 proc.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2017–2018 m.

	2017 m. gruodžio mėn. prognozė ^a			2017 m. rugsėjo mėn. prognozė		
	2016	2017 ^b	2018 ^b	2016	2017 ^b	2018 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	0,7	3,7	2,6	0,7	3,4	2,2
BVP defliatorius ^c	0,9	3,4	2,3	1,2	3,0	2,2
Darbo užmokestis	8,4	7,9	6,1	8,4	7,8	5,9
Importo defliatorius ^c	-4,3	4,3	2,6	-4,3	4,9	1,9
Eksporto defliatorius ^c	-2,9	5,8	2,3	-3,1	4,6	1,8
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendras vidaus produktas ^c	2,3	3,6	2,8	2,2	3,6	2,8
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	4,5	4,2	3,6	5,2	4,2	3,6
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	1,3	1,5	1,1	1,4	1,5	1,1
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas ^c	-0,1	4,7	5,4	0,1	5,5	6,2
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	3,4	9,4	4,5	3,4	7,3	4,3
Prekių ir paslaugų importas ^c	2,2	11,8	5,2	2,4	8,4	5,5
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	7,9	7,1	6,8	7,9	7,3	7,0
Užimtųjų skaičius (% , pokytis per metus) ^d	2,0	-0,3	-0,3	2,0	-0,3	-0,3
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	1,3	0,8	0,0	0,9	-0,1	-1,0
Einamosios sąskaitos balansas	-1,1	-1,1	-1,5	-0,9	-1,1	-1,9
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	0,4	0,3	0,4	0,6	0,3	0,5

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal informaciją, paskelbtą iki 2017 m. lapkričio 28 d.

^b Prognozė

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką

^d Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją